

84/4Усер/6
і 431



Митрополит ІЛАРІОН

**ТВОЮ ТІЛЬКИ ЛУКУ
ЩІ РУКИ КОСИЛИ**

Серія «Бібліотечка Літературного музею
Уласа Самчука в Рівному»
(Видається із 2008 року)

Ч и с л о 20

Митрополит ІЛАРІОН

**ТВОЮ ТІЛЬКИ ЛУКУ
ЦІ РУКИ КОСИЛИ**

Твори

*Упорядкування
Інни Назорної*

ПП Лапсюк В. А.
Рівне
2013

УДК 821.161.2
ББК 84 (4 Укр) 6
I – 431

*Книжку підготовлено до друку
громадським видавництвом «Азалія»
Рівненської письменницької організації.
Тел.: 26-97-55*

Редактор *Євген Шморгун*
Набір *Світлани Гривюк*
Технічне оформлення *Наталії Романів*
Відповідальний за випуск *Володимир Лапсюк*

*Видаю за сприяння
Веніаміна Олексійовича Довбні
(м. Київ)*

Друкується зі збереженням правопису автора

РІВНЕНСЬКА ПИСЬМЕННИЦЬКА БІБЛІОТЕКА
Інв. № 971364

ISBN 978-617-7058-00-6

© Інна Нагорна, упорядкування, 2013
© Видавництво «Азалія», 2013

Інна НАГОРНА

" І ТЕРНЯ СТАНЕТЬСЯ ЗА РОЖУ"

Серед імен Великих Українців ім'я Івана Огієнка (митрополита Іларіона) шановане особливо. Тож приємно усвідомлювати, що своєю високістю воно доторкується і нашого волинського краю: у 1903 році фельдшер І.Огієнко екстерном склав іспити в Острозькій класичній гімназії і отримав матуру – свідоцтво зрілості. Це дало йому право вступити на навчання до університету. Згодом, коли Улас Самчук редагував у Рівному газету "Волинь", то мав стосунки із посланцями холмського владики Іларіона. Про це ми читаємо в Самчуковій книзі споминів і вражень "На білому коні": "Нас відвідувала безконечна кількість відвідувачів і гостей – зі сходу і заходу. Майже всі, що подорожували через Рівне, не минали нашої редакції, а то й мосі приватної хати. Доводилося часто приймати емісарів конкуруючих церковних ієрархів – митрополита Дениса Варшавського, митрополита Іларіона Холмського, архієпископа Луцького Полікарпа, які вели свою політику і мобілізували для цього нашу опінію" [23;212].

Творчі набутки цієї людини просто вражаючі. Тут і "Дохристиянські вірування українського народу", і "Словник Шевченкової мови", і двотомна "Історія церковно-слов'янської мови", і чотири томний "Етимологічно-семантичний словник української мови". Митрополит Іларіон звершив другий в історії українського народу та історії його Церкви повний переклад Біблії, присвятивши цій подвижницькій праці сорок років. А ще були непроминального значення роботи "Українська культура" та "Українське писання" (граматика), тиражі яких були на той час (1918-ий рік) нечувано високими – понад мільйон примірників кожна; ще були фундаментальні "Історія українського друкарства", "Історія української літературної мови", "Українська Церква за час Руїни", "Поділ Єдиної Хрис-

тової Церкви і перші спроби поєднання її", "Книга нашого буття на чужині"... Спробігнись навіть на одну з таких праць, людина вже обезсмертила б своє ім'я в історії України. А тут маємо таке розкриття галанту!

Не менш ваговитими були і Огієнкові організаторські діяння. Він був одним із утверджувачів Українського державного університету в Києві за уряду гетьмана Павла Скоропадського в 1918 році. Був засновником і першим ректором Кам'янець-Подільського університету до 1920 року. За часів Директорії був Міністром освіти в уряді УНР, а згодом – Міністром віросповідань аж до 1924 року. Цей уряд Української Народної Республіки доручив скласти програму Свята Проголошення Акту Соборності України та очолити ці урочистості. Він і визначив дату Свята Злуки - 22 січня 1919 року.

Коли уряд УНР силою воєнно-політичних обставин змушений був переміститися в Польщу, "в тодішньому тимчасовому "центрі" Української Народної Республіки, яким був Кам'янець-Подільський, з доручення Симона Петлюри залишився, як найвищий представник уряду, Головноуповноважений уряду УНР, проф.І.Огієнко; і на цьому становищі він фактично, тут на місці, мусів узяти на себе обов'язки керування державним апаратом УНР – від листопада 1919 року по 1920 рік" [22;10].

А ось віхи діянь Митрополита Іларіона в оцінці тих, хто його знав.

"З певністю можна сказати, що за час правління Холмсько-Підляською митрополією (20.10.1940 р.-18.07.1944 р.) ніхто інший не зробив так багато для цього багатостраждального краю, починаючи після Данила Галицького, як владика Іларіон. Йому доводилось проводити значну і наполегливу роботу серед деякої частини зрусифікованих священиків, виховувати в них розуміння служити своїй нації, працювати в культурно-освітніх установах, українізувати парафіяльне життя" [4;46].

"У життя і розвиток нашої Церкви в Канаді владика Іларіон вклав два десятки років ревної і невтомної праці. Його відхід (29 березня 1972 року) всі ми відчули як велику втрату... Постать бл.пам'яті Митрополита Іларіона (Огієнка) навіки залишиться в історії нашої Церкви в Канаді. Він був мужем епохи" [3;305].

Однак цією книгою ми представляємо автора-поета. Автора, який із висоти свого поважного віку мав повне право виголосити для нас усіх святу істину про сенс людського буття:

*Найбільше щастя: для Народу
Віддати все своє життя,
Покласти душу за Свободу,
Прийняти за нього й розп'яття!*

("Українському народові у дні мого сімдесяти'ятиліття")

Художня палітра Івана Огієнка досить багатобарвна. Його твори насичені ємкими й оригінальними образами, що пробуджують чуття і творять відповідний настрій.

*І грім гримів, й огні палали,
І різали мечами землю,
Й впились в неї, як стожала,
А я в страху душею внемлю...*

("В огні і бурі")

*Співала пташка на калині
І все цвіло навкруг весною,
Луна стеллась по долині
Так піби стрічкою ясною...*

("Весінні гімни")

За життя автор створив сотні ліричних віршів, друкував їх у різних періодичних виданнях. Тож не можна погодитися з Юрієм Муликом-Луциком, що "поетична форма у нього – це тільки засіб, що служить його мислительській меті"[22;33].

Поезія Іларіона-Огієнка є насамперед вираженням стану душі, виливом глибоких почувань автора, переживань і мрій. Високість мрій і дум віддзеркалюється повною мірою і в стилі авторського письма. Це особливо помітно в автобіографічній поемі "На Голготі". У ній, оглядаючи шлях, пройдений героєм поеми Іваном Бориною, своїм прототипом, автор зізнається:

*Життя йому вложити хотіло
Все серце в мертвую труну,
Господь же вклав живу струну
Бренить на подихи всі сміло.*

("На Голготі". С.8).

*Борина був, як гус та Божі,
Що плачуть з леготом в недоли,
Й на кожні подихи ворожі
В душі його стогнали болі.*

(*"На Голготі" С.33*).

Прагнучи відродити в українській літературі призабутий жанр містерій, митрополит Іларіон багато уваги приділив праці саме в цьому жанрі. Тож у першому томі своїх творів який побачив світ у 1957 році у Вінніпезі, автор вмістив свої філософські містерії. Том завершено післямовою про релігійну поезію. На нашу думку, ця післямова є своєрідним ключем до розуміння усього поетичного доробку Івана Огієнка. Тому вміщуємо її у даному виданні.

На закінчення хочу ще раз повторити слова Поета:

*Люби свій Край, як любиш Бога,
А свій Народ, як Матір Божу,
Тоді Голгота - в Рай дорога,
І терня станеться за рожу.*

(*"Українському народові у дні мого сімдесяти'ятиліття"*).

Список використаних джерел та літератури

1. Віра й культура. Місячник української богословської думки й культури. – Вінніпег. – Ч.ч.3,8 за 1956 р.; 7-8 за 1967 р.
2. Віра й культура. Видання педагогічного персоналу й співробітників Колегії Св.Андрея у Вінніпезі. – Ч.15. – 2008-2010.
3. Кравченко Олег. Митрополит Іларіон (Огієнко) – мій учитель і святитель. // Віра й культура. – Ч.15. – 2008-2010.
4. Медвідь Володимир. Син Холмицини. Согади. – Рівне. - 2002.
5. Митрополит Іларіон. Твори. – Т.1. - Вінніпег. – 1957.
6. Митрополит Іларіон. Твори. – Т.2. – Вінніпег. – 1960.
7. Митрополит Іларіон. Твори. – Т.3. – Вінніпег. – 1962.
8. Митрополит Іларіон. На Голготі. Поема. – Париж. – 1947.
9. Митрополит Іларіон. Марія Єгиптянка. Поема. – Париж. – 1947.
10. Митрополит Іларіон. Туми. Поема. – Париж. – 1947.
11. Митрополит Іларіон. Прометей. Поема. – Вінніпег. – 1948.
12. Митрополит Іларіон. Жертва Вечірня (Ісус і Варавва). Поема. – Вінніпег. – 1949.

13. Митрополит Іларіон. Поділ Єдиної Христової Церкви і перші спроби поєднання її. – Вінніпег. – 1952.
14. Митрополит Іларіон. Українська Церква за Богдана Хмельницького. – Вінніпег. – 1955.
15. Митрополит Іларіон. Українська Церква за час Руїни. – Вінніпег. – 1956.
16. Митрополит Іларіон. Книга нашого буття на чужині. – Вінніпег. – 1956.
17. Митрополит Іларіон. Наша літературна мова. – Вінніпег. – 1959.
18. Митрополит Іларіон. Розп'ятий Мазепа. Історична драма. – Вінніпег. – 1961.
19. Митрополит Іларіон. Служити народові - то служити Богові. – Вінніпег. – 1965.
20. Митрополит Іларіон. Слово про Ігорів похід. – Вінніпег. – 1967.
21. Митрополит Іларіон. Рятівання України. – Вінніпег. – 1968.
22. Мулик-Луц'юк Юрій. Успошому митрополиту Іларіону в пам'ять на віки вічні. // Віра й культура. – Ч.15. – 2008-2010.
23. Самчук Улас. На білому коні. Спомини і враження. – Вінніпег. – 1980.
24. Самчук Улас. На коні вороному. Спомини і враження. – Вінніпег. – 1990.
25. Слово Істини. Народний християнський місячник. – Вінніпег. – Ч.8 за 1948 р.; Ч.10-11 за 1949 р.
26. Тимошик Микола. Життя і діяльність Митрополита Іларіона (Івана Огієнка) як взірць для сучасників. // Віра й культура. – Ч.15. – 2008-2010.
27. Фонди Рівненського обласного державного архіву.
28. Фонди Рівненського обласного краєзнавчого музею.
29. Ярмусь Степан. Віра і праця в пересвідченнях Митрополита Іларіона. // Віра й культура. – Ч.15. – 2008-2010.

МОЯ ЦЕРКВО ВКРАЇНСЬКА
Уривок із драматичної містерії
"Руїна й Воскресення"

Моя Церкво Українська, Ти Скорбная Мати,
Голгота кривава – це Ти:
Довелося Тобі мук по вінця зазнати
В путі до Святої Мети...

Ти в стражданнях зродила свого Ідеала:
Пречистою будь, мов роса,
І служити народові серцем Ти стала,
Щоб вести його в Небеса.

Православная Церкво, Ти Скорбная Мати,
Віки Ти прибрана в тернину:
Всі сусіди кували тобі міцні ґрати
Й чекали Твого загину.

Твоїх рідних дітей, що Ти в муках зродила,
Сусіди зманили собі,
Ти ж zostалась вдовою, самотня й безсила,
На варті в тяжкій боротьбі...

Твій нешитий Хітон, Твою Віру Єдину
Чужинці надвоє порвали,
Й тим порвали навіки й одну Україну,
Й стоптали святі Ідеали...

Але люті Голготські за Віру терпіння,
Що їх завдавали сусіди,
Привели Тебе, Скорбную, до Воскресіння,
Святої над ними побіди.

Моя Церкво Українська. Ти Матінко рідна, –
Розпались кайдани ворожі!
І Ти вийшла із мук, як Зірниця побідна,
Вже світять Тобі дні погожі!

Ти Апостольська Церкво моя Первозванна,
Засяй нам, як сонце ясне, –
Окорми Україну, як чистая Манна,
Хай розбрат навіки мине!

Позбирай же любовно під Матірні Крила
Усіх своїх рідних дітей,
Позбирай всіх своїх, кого в Лоні носила,
Поклич до зболілих грудей!..

СТАРА ЛЕГЕНДА ПРО ЧУЖИНУ

Уривок із поеми "На Голготі"

Колись гебрейців до неволі
Погнано в гордий Вавилон,
Пішли й царі на ласку долі,
І занімів Святий Сіон.

Й вони над річками чужими
Сиділи й плакали всі в тузі,
Пророки ж співами журними
Були з народом у супрузі.

Й лилася тужно пісня в горі
За втрачені ясні свободи,
І в сльозах слухали їх зорі,
Й шептались млосно тихі води.

Найтяжчий сум - то сум за волю,
Коли криваво серце плаче,
Коли душа вмирає з болю,
І слово губиться гаряче...

Й Пророки тужно душу рвали,
Крик серця нісся до Єгови:
"Хіба не вонні наші хвали,
Що Ти забув Свої нам мови?"...

Й усе заслухалось навколо,
Спинились в річці сині хвилі...
Та низько всім схилилось чоло,
Й співають Пророки вже невсилі...

Й на вербах тихих та плакучих
Чуйні повісили бандури,

І в мріях болізно пахучих
Шугали на Сіонські мури...

Аж ось надходить їх сторожа,
Пророча пісня й їх схопила:
"Заграйте й нам, голото Божа,
Якщо не хочете на вила!"

І тихо стало в чистім полі,
В Пророків повне серце муки:
"Заграти ворогу в неволі?
Нехай вкоротить Бог нам руки!"...

Й пророки шепчуться в нараді,
Говорять очі замість слова,
Чекає ворог лютий в зваді,
Та пісня славна вже готова:

Один по одному Пророки
Собі враз пальці відтинали:
Не втішайся від гри жорстокі
Кати трипрокляті-шакали!

І крикнули Пророки в тузі:
"Та як же можуть грати безпалі!"
І руки витягли в печалі,
А люд завмер в грізній напрузі...

І кров свята із ран стікала
І землю багряно кропила,
Й росли гебреям горді крила
Втікти з липких тенет Ваала...

А з неба моргали їм зорі
І йшли купатись в тихі води.
Й не втратив чести люд у горі,
Й цвіла надія до свободи!..

ЖЕРТВА ВЕЧІРНЯЯ

Уривки із поеми

Пророк у шані лиш по смерті,
Нема признання за життя:
До вищих себе люди вперті
І не дають їм опертя...

Товпа химерна та нестала
Своїх вождів торощить впень,
Їй зайве світло Ідеала, –
Їй пережити б смачно день...

Народ глухий на добре діло,
Та легко слухає обманців,
Вперед прямує він несміло
Слідом своїх святих обранців.

Й народ, що жив своїм Пророком,
Віддасть за гріш Його кагам:
"Аби мені добро під боком,
А далі – якось буде там"...

Тонке лукавство править світом,
І все в ім'я свого народу:
Де підкупом, а де привітом
Собі до рук прибрать свободу.

Лукава гра панує в світі,
Завзято чубляться грачі, –
І вже тобі морози в літі,
І темно вдень, як уночі...

Один одному риють яму,
Й обидва в неї упадуть,

Й так пішло, що й рідну маму
Зведуть удень на скорбну путь...

Усі кричать – в ім'я народу,
Й його ім'ям кують кайдани,
І так ведеться в світі зроду:
Для люду тільки труд та рани...

Народ, народ... Так легко він
Веде своїх вождів на страту,
За кожен прогріх б'є у дзвін
Й дає спокійно в руки кату...

Як та погода, він мінливий,
Пророків легко продає,
Йому – щоб сам він був щасливий,
Стовче внівець життя твоє.

Немов метіль, летить до куса,
Й кортить його заможна лава:
Не розуміє він Ісуса,
І все близький йому Варавва.

У світі славиться Варавва
І йде війською на Христа, –
У першого – багатство й слава,
У Другого – гонитва й мста.

Своє буденне й вічне Боже
У світі в люті й боротьбі:
В душі людей то сонце гоже,
То полум'я горить в злобі...

Добро і зло живуть в людині
Й провадять вічну ворожнечу,

Та голос вчується Святині.
І згасить гостру колотнечу.

Так бачим часто, – в небі хмари
Ковтають сонечко на час,
Й хоч криють душу нам примари,
Та радість вернеться до нас!

І був Ісус Вечірня Жертва
За перворідний гріх народу,
Й істота людська напівмертва
У Рай отримала свободу.

Принесла люду Воскресіння
Страшна Голгота ця кривава:
Погасла з нею ніч осіння,
Нова вродилась Божа слава...

Минає в світі всяка слава,
Немов від сонечка роса,
І, будь ти красен, як та пава,
Минеться скоро вся краса...

Й як вітер той рвучкий надворі,
Вся людська слава прошумить,
І поки сяють в тебе зорі,
Згадай про вічне хоч на мить!

Не все конає на Голготі,
Не вічні варвари-тирани:
Диктує дух закони плоті,
В бігу віків безсилі рани!..

СЛОВО ПРО ІГОРІВ ПОХІД

Розділ із переспіву поеми

Чи не добре було б для нас, браття,
Розпочати старими словами
Оповідок про ратні завзяття
І про Ігоря князя з полками?

Хай же Пісня почнетесь бажана
За подіями нашого часу,
А не з вигадок буйних Бояна,
Що мав думку, на мрійності ласу.

Бо наш віщий Боян бандуриста,
Як хотів кому Пісню збреніти,
То текла його думка речиста,
Як вевірка із віток на віти.

Сірим вовком ширяв він землею,
Орлом сизим збивався під хмари,
Коли плакав душею своєю
Про криваві руїницькі чвари.

Ой пускав він десяток соколів
Та й на стадо тужне лебедине,
Й котру першу здогонив у полі,
То їй перша і Пісня поплине:

Ой чи то Ярославу Старому,
Чи Хороброму князю Мстиславу,
Що зарізав Редедю сірому
З косогом в двобої,
Рятуючи вої,
Чи Роману Вродливому Славу.

А Боян же не десять соколів
Та й на стадо лебідок пускав:
Свої віщі пальці в грайволі
Він на струни живі покладав, –

Й вони дзвонами враз оживали,
Й князям Славу самі рокотали!

Тож почнімо, брати, Повість нашу
З Володимира князя Старого
Аж до Ігоря князя, що чашу
Випив повну вина молодого.

Його розум стягла міцна сила,
Й той скріплявся в обіймах обуха,
Його серце відвага гострила,
Й він наповнився ратного духа.

І хоробрі полки своїх воїв
Він на Землю водив Половецьку,
І за Руською Землю наброїв,
Показавши снагу молодецьку...

Соловейку минулого часу,
Бандуристе речистий, Бояне, –
Коли б вийшли полки з твого гласу, –
Твоє Слово греміло б, кохане!

Солов'єм би ти пурхнув по вітах,
А умом ти ширяв би під хмари,

Й поєднав би в прославлених літтях -
І минуле, й сучасні примари.

Ти гапаяв би тропою Трояна
Через поле широке на гори
Й твоя Пісня велична й кохана
Полетіла б луною в простори!

Чи співати було б отакої
Про онука його славні бої:

"То не буря занесла соколи
Через Поле широке без спону, –
Чорні зграї галок через доли
Держать путь до великого Дону"...

Може б краще, Велесів онуку,
Бандуристе наш віщий Бояне,
Догідніше було б тобі в руку
Забреньчати не раз уже ждане:

"Баскі коні іржать за Сулою...
Дзвенить дзвонами в Києві Слава...
В Новім-Городі сурмлять до бою...
У Путивлі знамен тремка лава"...

РІВНЕНСЬКА ОБЛАСТЬНА БІБЛІОТЕКА
Інв. № _____

ПІД БЕРЕСТЕЧКОМ В ДНІ КРИВАВІ

Уривок з історичної епопеї

"Недоспівана пісня"

В неділю рано, все у крові,
Знялося сонечко з постелі,
І з світом в бій усі готові,
Та козаченьки невеселі:
Немає мудрого Гетьмана,
Немає кому порядок дати,
А всі готуються від рана
Криваву ниву пильно жати...
І тільки вчуто, що Богдана
При війську рідному не стало,
Відразу зверху задрісьть п'яна
По владу суне гостре жало...
Й ляхи накинулись у люті,
І грізно рвуть козацькі мури,
А ті, безладдями потруті,
В одинці гризлися, як тури.
В ляхів роз'ярена кіннота,
У нас безладдя без Гетьмана, –
І засвітилася Голгота
В святу неділеньку від рана...
І труп'ям вкрилося все поле,
Козак піддатися не хоче:
Ранений тяжко, ріже й коле,
Й приймає люту смерть охоче...
Митрополит¹ під кулі скаче.
І всіх підтримує на душі:
"Зростає щастя вже козаچه,
І Доля квітне й в завірюсі!"...
З Хрестом в руці, між козаками
Він на коні, як сонце, сяє:

¹ При військовій Богдана Хмельницького під Берестечком був митрополит Йосаф.

"Пречиста Мати Братська з нами,
Стоять за Віру закликає!"
Богун несміло став Гетьманом,
І кинувсь військо рятувати,
І бивсь завзято з лютим паном,
Й виводив сили поза ґрати.
Й козаки гризлися вовками,
І хитро з бою відступали,
І край смертельної вже брами
Сміливо йшли за валом вали...

Й втекли козаки з поля бою,
І трупом вкрили бойовище,
За ними лях жене юрбою
Й з мушкетів люто в задніх свище.
Підкрався лях... Митрополита
Списом пробив зрадливо ззаду,
Й святая кров була пролита
Катам невірним на розраду...
Молільник вірний був Богдану,
Й життя поклав за нашу Волю:
Він серцем чув народню рану,
Й за Україну рвався з болю...
Ішло нам щастя недалечко,
Та завершилось через гада,
Бо нам створили Берестечко
Своя та ханська мстива зрада...
Завзято билися з ляхами
Орли козаки до останку, –
І мало хто діждався ранку,
Бо славу смерть прийняв без плями...
Героїв згинуло без ліку
Під Берестечком в дні криваві,
І пам'ять їх не вмере довіку,
І жити буде вічно в славі!

ТУМИ
(ІВАН СІРКО)
Історична поема

I.
НЕ ЗНАЄ СІРКО
ДЛЯ ТАТАРІВ ПОЩАДИ

Гуляє Сірко по зеленому Криму*.
А з ним запорожці моторні,
Й де ступить козак – повно крові та диму,
І тісно татарам, як в жорні.

І стеляться Кримом голодні пожари,
Невірна кров ллється рікою,
А з ними танцює руїна до пари,
І мстивою пестить рукою.

Було це недавно, – татари зрадливі
Ускочили в Січ, як шакали,
Й козаків чимало в кривавій цій зливі
В могилу холодну загнали.

Й поклявся Сірко за цю кров відімити,
Хоч старість покрала вже сили:
"Сірка спам'ятає татарин неситий
За ці передчасні могили!"..

І з помстою Кримом гуляє відплата,
Козацькі мечі вже щербаті,
І з димом пішла пишна ханська палата,
Рятунку нема й бідній хаті.

* Описана тут голосна подія відбулася весною року 1675-го, по татарському нападі на Січ на Різдво Христове 1674-го року Кошовий Запорізької Січі Іван Сірко помер р 1680-го

У давнину "тумами" звалися діти, народжені серед татар, коли одним із батьків були християнка чи християнин

Не знає Сірко для татарів пощади.
Ім'я його – жах для невіри:
"Заплата невірним за люті напади –
Минуться хай наші вампіри!

Гуляй, товариство, козацтву на славу,
Для мене гульня це остання:
У помсті наш меч на невіру лукаву
Посвище нехай до світання!"..

Й гуляє Сірко по зеленому Криму,
А з ним запорожці моторні,
Й де ступить козак – повно крові та диму,
І тісно татарам, як в жорні!..

II. ОЦЕ ВАМ, НЕВІРИ, ВІДПЛАТА!

І крикнув Сірко рано-вранці,
Немов лісовий тур ранений:
"А де ж наші родичі бранці,
Де ж брат у Христі полонений?"

І стали козаки збирати
Всіх бранців із тюрем глибоких:
Була там замучена мати,
І повно красунь чорнооких.

І бранці збігались зовсюди,
Й гриміли залізні кайдани,
І кидались браттям на груди,
І гоїлись болі та рани...

І стали всі бранці, як тури,
Гуляти з козаками Кримом,
І пишні валилися мури,
І саклі пускалися з димом.

"Оце вам, невіри, відплата
Козацька за хижі паскоки!"
Й нема милосердя для ката,
І взявся з огнем меч у боки...

III. І ТУМІВ КОЗАКИ СТЯГАЛИ

І крикнув Сірко в повний голос:
"А де ж наші дітоньки туми?"
Й на сонці блищить сивий волос,
Й схилилось обличчя з задуми...

І тумів козаки стягали, –
Шваргочуть усі, як татари,
Й дивилися злобно, шакали,
Чорніші від темної хмари.

Забули свою рідну мову,
І їм Україна не мати,
Покинули віру Христову
Й ходили вже Січ воювати...

І тумів набралася сила,
Стоять занімілі, як скелі, –
І мати ревма голосила,
Козаки мовчать, невеселі...

IV. ВЕРТАЮТЬСЯ СТЕПОМ КОЗАКИ ДОДОМУ

Вертаються степом козаки додому,
А з ними і туми, і бранці,
І слава плететься Сірку кошовому,
По таборі пісні та танці.

Відплачено з гаком поганцю за зраду:
Нескоро він встане з безсили!
І повні здобутку риплять мажі ззаду.
Чого молодці натрусили.

Веселі, як ранок, усі полонені,
Вже чується батьківська хата:
Спочинуть в обіймах дружини чи нені,
Й забудеться доля щербата!

І тирса грайлива кругом шелестіла,
І степом стелилось весілля,
А в душу вливалася радість доспіла,
І сміхами неслась в довкілля.

А туми зчорніли, як тучі грозові,
Лиш очі горять невеселі,
Нема їм потішення в рідному слові,-
Тепліші для них кримські скелі...

Й гарцює Сірко на огерці баскому,
І стелиться пісня під хмари,
І степом спішаються козаки додому,
А з ними і тумів отари.

V.

ВЕРТАЙТЕСЯ, ТУМИ, ДОДОМУ...

І стали козаки, щоб коні спочили,
Зварити потомленим їжі,
І звільнені бранці танцюють щосили,
А туми німі, звірі хижі...

І чує Сірко в своїм стомленім серці :
Сини України пропащі...
Й в душі його батько з козаком у герці,
Мста з смертю роззявили пащі...

Й підїхав до тумів Сїрко на баскому.
Сховать неспокою незмога:
"А що ж, мої діти,- вертайтесь додому,
Куди кому рідна дорога..."

Хто хоче, – іди в Запорожжя із нами,
І станеш нам названим братом,
Хто хоче, – вертайсь до татарської брами,
Коли тобі Край наш не татом"...

І тихо між тумів, як перед грозою,
У пащі страху скам'янілі:
Їх очі в козаків уп'ялись осою,
А постаті – лані несмілі...

Та враз схвилювалась густа тумська лава,
Немов би від вітру пшениця,
Й усі повернулись, – о вічна неслава! –
До Криму зрадливі їх лиця...

І скрикнула бранка до рідного сина,
І в розпачі витягла руки,
Й звалилась додолу, підтята пташина,
І б'ється об землю з розпуки...

І в Крим подалися статарені туми :
Ніхто не лишивсь з козаками...
Все братство завмерло в обіймах задуми:
Це люте прокляття над нами!...

А сонце сміялося з Неба додолу,
Й шукало постелі поспати,
Й стелилось цілунками бранці по чолу:
Не плач за чужим, скорбна мати!...

VI.
БУДУЮТЬ ПОЛЬЩУ ТА МОСКВУ
НАШІ ЛЮДИ...

І вийшов Сірко на високу могилу,
І в тумів уп'яв скорбні очі:
Ті радісно линуть в Татарію милу,
Втікають з чужої півночі...

А з ними і син його, – он він, тополя! –
Любов від яркої татарки:
Не знає він батька, бо раз серед поля
Зачався на світ після чарки...

І хилиться долу головонька сива,
А серце гризуть скорбні думи:
"Оце наша доля повік нещаслива, –
Оці наші зрадники туми!..

.....
Скрізь повно в нас зради
За марні принади,
І ворогу служать за гроші,
Своїм неслухняні
І діти кохані,
І сніться всім панські розкоші...

Розплюнулись туми зрадливі повсюди:
Вся шляхта пристала в латину,
Будують Польщу та Москву наші люди,
А хлоп у неволі гне спину...

В нас згоди немає.
Свавілля безкрас,
Всі пнуться до ворога пана,
І Мати безсила
Ламас вже крила,
І гине в самоті, кохана"...

А туми спішагь он юрбою додому,
Від них тільки цяtkою мріє...
"То хай же зрадливі не будугь нікому, –
Подай мені сили, Маріє!..

Допоки в нас Юди
Гуляють повсюди, –
Не буде спокою народу...
Хто раз Краю зрадить,
Того в гречку надить, –
Такий Україні на шкоду!"..

І рветься з роздвоєння серце Сіркові:
"Та це ж наші рідні діти, –
Хотів з ними жити в братерській любові,
Та як же зрадливих жаліти?"..

Хто раз служив ляху,
Москві, татарваху, –
Не вірте тому вже довіку:
Такому лиш гроші
Для серця хороші,-
Їм тільки могила в опіку!..

.....
"І я помилявся, й був тумом
Не раз тобі, Рідний мій Краю,
Та помилки давнішні з сумом,
Як гріх свій тяжкий, проклинаю...

За гріх той суди мене,Боже,
Осудять мене й чесні люди:
Хто зрадив хоч раз, не поможе
Биття себе з розпачем в груди...

Не створим своєї Держави,
Аж поки гулятимуть туми:

Про Край свій немає в них думи,
Вони нас ведуть до неслави...

Зродили вони всю Руїну,
Безбатченки зрадні й лукаві,
І пхнули у прірву Україну
Й купають її у неславі...

Коли та зрадлива омела
Вгніздиться й на гордій тополі, –
Тополя стає невесела,
Позбудеться щастя та долі..."

VII. СЛУЖІМО ВІРНО УКРАЇНІ!

О Краю милий, Краю Рідний,
Святий огню душі моїй,
Я вірю: буде завжди плідний
За Тебе з ворогом наш бій!

Душа живе лише Тобою,
Лише в Тобі життєвий чар, –
За Тебе сміло йду до бою.
Бо Ти для мене Божий дар!

В Тобі для всіх Святі Палати
На втіху змучених сердець:
Земля моя – то рідна мати,
А Рідний Край – то мій отець!

Служімо ж Краю до загину,
Служімо Рідному Народу:
Усе – за Матір Україну,
Усе за честь Її й свободу!

І будьмо вірні Їй й віддані,
Й любім Її, як матір милу,

Аж поки ляжем в смертні сані,
Аж поки підем у могилу!

VIII. РУБАЙТЕ ТУМІВ ДО ОДНОГО!

А туми останні в степу он пропали,
І чисті довколишні далі...
І в серці Сірковому виють шакали.
І танця провадять у шалі...

І скорбно кричить він: "Вертайтеся, діти:
Чекає вас тут Україна!"..
Та дармо: одірвані з дерева віти
Поплинуть з водою, як піна...

Й заграла рішучістю постать Сіркова,
І руку підвів він угору, –
І степом полинула тиша гробова,
Й почули всі волю сувору:

"На коні. брати, і всі разом за мною
За тумами вихром в гонитву!"
І срібною сяє Сірко сивиною,
А серце шепоче Молитву...

"Нехай же погинуть ці туми зрадливі, –
Рубайте усіх до одного!"
А думи на серці скрегочуть у зливі,
Пригадують Бога Святого...

І братство небаром зрадливих догнали,
І голови юні з плечей їм стинали,
Рубали з печаллю тяжкою,
І степом пливла кров рікою...

І гумів наклали мечами без жалю
І звірю, і птагу для щедрого баяю,
Й могили для них не копали, –
Нехай їх ховають шакали...

А сонце із неба жахалось додолу
Й лилося промінням козакам по чолю,
Й шептало Молитву по жертві:
"Хай прощені будуть хоч мертві"...

ІХ. СІРКОВА СПОВІДЬ

І вийшов Сірко на високу могилу :
Розкидані трупи довкола,
І звести очей кошовому невсилу,
Печаль невимовна б'є з чола...

А бранка невтїшна за сином голосить,
І плакати буде довіку,
Аж поки недоля крилом її скосить,
Й до гробу лине вдові ліку...

Козаки шапки поздїймали в печалі,
І голову долі, як діти,
І вкрилися сумом довколишні далі,
І тирса спинилась шуміти...

І полум'ям стелиться сповідь Сіркова,
Бо плаче душа наболїла,
Й козаки зсумніли від щирого слова,
І рине сльоза їм несміла:

"Прощайте, сини, спочивайте довіку,
Лежить тут до Божого Суду:
Нехай Милосердний нас візьме в Опіку,
Бо й я на Суд Божий прибуду.

Тобі провинився я глибоко, Боже,
Мені не минуть Твого Суду...
І бачу, і чую: ніщо не допоможе, –
За вбивство засуджений буду...

Прибуду на Праведний Суд незабаром, –
Пожив я на світі оцьому!
Скрізь туми пекли мене болісним жаром
І чую смертельну утому...

Поклав вас усіх я своєю рукою,
Та сміло на Суд Божий стану:
Бо все я віддам для Вітчизни спокою,
Усе за Україну кохану!

А ви Україні за зрадників стали,
Забули й свою рідну мову:
Ви б гризли її, немов люті шакали,
Й рубали б трону їй дубову...

Не сміє ніхто до чужого пристати,
Забути Прабатьківську Віру:
Із гробу прокляття пошле йому мати,
А брат – як і ми ось допіру...

Прощайте ж, сини, спочивайте довіку,
Лежіть тут до Божого Суду:
На тумів немає в нас іншого ліку,
Щоб вивести з Краю облуду...

Хай сонце пошле вам останні привіти
На ложе тверде серед поля...
Пробачте й старому мені, мої діти:
Не я вас убив – вбила Доля"...

Х. НАЙПЕРШІ ТУМИ – ЦЕ УНІТИ

"Багато тумів в Україні,
Немов будяччя в дикім полі,
За нею котяться, як тіні,
Як близнюки чужі та кволі...

У нас же завжди два гетьмани –
Один свій рідний, другий – тум,
Бо тумство пхає до обмани
І родить зраду, юдство й глум...

Найперші туми – це уніти,
Що Україну розкололи, –
Зрадливі наші рідні діти,
Що жалять нас, немов ті бджоли...

Поляки били Віру Праву
І несли смерть тим Україні,
Бо били душу нашу й славу
І пхали в пазурі Руїні...

Народ від унії, як пекла,
Готов втікати й звірю в зуби, –
Його постава ця запекла
І привела в Москву до згуби...

Цим унія всіх підкосила,
Бо поділила нас надвоє, –
Й тоді потерлись наші крила,
А ми без ярих крил – не вої...

То не Богдан дав Україну
В кайдани лютої Москви, –
Поруйнувавши до загину,
Туди дали уніти, ви!

Карав ляхів я із Богданом,
Творили разом ми Державу, –
Уніти ж з Польщею обманом
Її валили без угаву...

Й це нас угробили уніти
В Московію під руку царську, –
Вони й лукаві езуїти
Струїли душу нам лицарську..."

XI. КОЛИ ОЖИВУТЬ НАШІ ТУМИ?

Й завмерло стоїть, мов стрільчаста тополя,
Сірко на високій могилі:
У ніг його туми, що склала недоля,
По боці товариші милі...

Он там...юнак гордий у батька вп'яв очі...
І рана, як паща, на чолі...
І зграями галич несеться з півночі
На поїдь доспілу в грайволі...

А з Неба ясного солодке проміння
Спадає безжурно, як в зливі,
І тихо вже крадеться нічка весіння,
Й несе людям мрії щасливі...

Моя Україно, ти Скорбная Мати,
Коли оживуть твої туми,
Коли однодушно тебе рятувати
Ми станемо всі без надуми?...

24.XII.1946 р.

Лозанна.

СКИТАЛЬНИК
(Юрій Хмельниченко)
Поема-легенда

І.*

Юрась Хмельниченко конем вигравас,
З ним турок грізний падишаха,
Між ними розмова одна не вгавас:
Побити Московію й ляха.

Як бранець, конав Гедеон в Царгороді,
"Смиренний чернець" у неволі.
Та знову Юрком став, – монахом бути годі
Обранцю щасливої долі!

Тепер Хмельниченко, як Князь України,
Мечем собі верне Вітчизну, –
Життям надихне ці смертельні руїни,
Московську бучну спинить тризну.

І вдвох поспішають Чигрин визволяти,
Столицю засіли москвини:
Юрко тут відновить князівські палати
Для себе й своєї старшини!

І точить Юрко із візірем розмову
Усе про Вітчизну кохану,
А той своє тягне: по даному слову
Повіки будь вірний султану!

Суботів ось рідний, немов на долоні,
Тут батько Богдан у могилі,

* У червні 1678-го року турки привезли в Україну Юрка Хмельниченка, що довго мучився в них у полоні, у в'язниці в Царгороді, як чернець Гедеон Вони проголосили тепер Хмельниченка Князем Сарматським, і вимагали, щоб він правив Україною за їхніми вказівками. Так і було

Й самі поставали баскі їхні коні,
І вершники їхать певсилі...

І сяє зорею он Хрест на Святині,
Вся Церква горить у промінні,
Й цвітуть Юрку думи, волошки мов сині
Співають про чари весінні...

II.

А турок зчорнів, немов хмара грозова, –
Йому ця Святиня нелюба,
Й тенета плетуться з зрадливого слова
В невіри цього душогуба:

"Якщо ти повіки син вірний султану,
То це доведи нам на ділі, –
Тоді з усім військом відважно я стану
Здійснити твої Мрії смілі.

Он бачиш, – горить Хрест на Церкві зорею,
Наш ворог повіки заклятий:
Здійми його зараз рукою своєю, –
Зостріль його з цієї гармати!" ..

Й гордісна Мрія Юркова
Від жаху завмерла:
Князь наш не вимовить слова, –
Кінець його Берла...

"Господи, вибач провину
За Мрії народні,
Вибач нещасному сину,
Й рятуй із безодні"...

І голос у серці озвався глибоко,
Жорстокий, як власне сумління:

"Не міряй справ Божих на заздрісне око. –
За зраду немає спасіння!"..

III.

А турок втопив у Юрка п'явки-очі
І ссе ними без перестану:
"Хіба твої руки тепер не охочі
Довести покірність султану?"..

І чує Юрко, що це сітка зрадлива
Плететься йому на безодню...
І думи в душі полилися, як злива, –
Мету рятувати народню...

"Стріляти в Хреста – то стрілять собі в душу,
То зрадити Батьківську Віру...
Та слухатись турка я все таки мушу,
Бо в Мрію втне гостру сокиру..."

І хоч без Хреста ця Святиня зостане, –
Новую поставлю із злата:
Хай щастя Князівству всміхнеться кохане,
Нехай нам минеться Голгота!"..

Й Юрко Хмельниченко з баского злізає,
Й гармату саморуч на Хрест наставляє, –
І листям дрижать йому руки
Від жаху й розпуки...

І падає з громом Святий Хрест додолу,
Кривавий піт ллється Юркові по чолу:
Терниста дорога до Волі
В кайданах сваволі!..

І Хрест розлетівся на дрібні кавалки,
Немов ті сполошені бурею галки,
І плаче Святиня самотна,
Як мати бездітна...

IV

Й спинилося сонце в безбережній наві,
Й з стиду заховалось за хмару...
А Голос із Неба: " Ти підеш в неславі
Прокляту спокутувать кару!..

І будеш Скитальником всюди блукати.
Ні жив, ні мерлець аж довіку:
Не прийме земля твого тіла до хати.
Й на зраду не знайдеш ти ліку...

Хто Віру ламає
Хоча б за Свободу,
Той лихо безкрас
Приносить народу!

І поки на нашій землі будуть Юди,
Не скінчиться ця тобі кара:
Земля та вода не сховають прибуду, -
Блукатимеш скрізь, як примара...

Не проститься зрада
Народу до віку:
Лукава принада
На смерть чоловіку"...

Й линулося знову джерелом проміння
І сонце сміється, погоже,
А Князь України упав в остовпіння, –
Прибило його Слово Боже...

І бродить півмертвий Юрась досьогодні,
Могили шукає повсюди,
Та всі його розшуки – марно безплідні,
Бо в нас не звелися ще Юди...

1948, травень.

Вінніпег.

БАТУРИН

*Монолог Пилипа Орлика
із історичної драми
"Розп'ятий Мазепа"*

Ой насунулись хмари грозові
Й Батурин кругом обложили, –
Це московські вояки Петрові
Мазепі підрізують крила...

Та міцні круг Батурина мури,
І годі столицю узяти, –
І обличчя московські похмурі,
Й лютують голодні солдати...

Де не взявся Іван Ніс старшина
І ворогу зрадив дорогу:
Була в мурі пролаза єдина,
Що в місто ввійти дала б змогу...

Та від міста Диякон на варті
Й хоробра з мечем його Доня, –
Вони вдвох у військовому гарті
Й блищить гостра зброя в долонях...

Лиш насунеться ворог із входу,
Диякон чи Доня рубає, –
Накосили копицю народу,
Й кінця їх завзяттю немає...

Довго бився Диякон завзятий,
А поруч із ним Дяконівна,
Та все сунеться ворог пихатий
І січа стається нерівна...

І Диякон сточився від кулі,
На нього звалилася Доня. –
Мов зібралася в Свято на гулі:
В червоних стрічках її скроня...

Й москалі тепер вільно линули,
Як повінь голодна весною,
А Диякон і Доня заснули
Зо славою вічно ясною...

Батурин будем пам'ятати
Повіки вічні москалеві:
В огні спалилися Палати
І наші мріяння рожеві...

І перекаже батько сину,
Щоб оплатив московську лють,
Бо цею люттю Україну
Ураз на рабську пхнули путь...

Повік столиці не забудем,
Батурин славою нам стане, –
І Волю вольную здобудем:
Воскресне Мріяння кохане!..

ПРОМЕТЕЙ

Уривок із поеми

Хоч вічні муки Прометея,
Та вічні й їх живні проміння:
Щоб стати плідною, Ідея
Родитись мусить із терпіння.

Голгота – зерно те родюче,
Вона освячує Ідеї:
Без неї слово не блискує,
Без неї смертні й Прометеї.

Це Прометей вказав навіки,
Яка то служба для народу:
Проллеш ти поту повні ріки,
Й життя складеш йому в догоду, –

А він мовчатиме німотно,
І не рухне тобі рукою,
Й сконаєш в муках ти самотно,
В житті не бачивши спокою...

"Й до чого, гордий Прометею,
За працю людям дослужився?
Віночком плів святу Ідею,
Тепер за неї кров'ю впився..."

За те, що світло дав Науки,
Що став спасителем людей,
Самотній терпить смертні муки
За люд розп'ятий Прометей...

Самотно й дико на пустині,
А це ще збільшує страждання:
Душевні муки в самотині, –
Це ніч осіння без світання.

Не бачить він душі живої,
Любовного не чує серця,
Вони ж як лік води святої,
Як легіт з тихого озерця...

Усі покинули тигана,
Він всім тепер чужий й байдужий,
Бо дружба лиш тоді кохана,
Коли багатий ти та дужий...

Бо друзи в світі, як погода,
Від подиху вітрів мінлива:
Їх перша знищує негода,
І родить щедро мить щаслива..

Хто має серце, як перлину,
І хоче всесвіт ним обняти, –
Його скривавлять до загину,
Й скують на нього товсті грати...

Хоч Прометеїв в нас нестало,
Та позостались їх терпіння:
Труйне в обранця всадять жало,
Щоб проковтнула ніч осіння...

Тирани в нас на кроці кожному,
Й свого підступно душать брата,
Й життя сміється тільки можним,
А Правда на хресті розп'ята...

І поки житимуть тирани,
То будуть розп'яті Ідеї,
Та світ воскресне із омани,
І гору візьмуть Прометеї!

Я ЗРЮ ДУХОВНИМИ ОЧИМА

БОГ У ЛЮДИНІ

Цілує проміннями сонечко землю,
І в душу мені зазирає, –
Я Голосу Бога допитливо внемлю,
Й росте в душі щастя безкрає!...

І тихо я тішусь солодкими Мріями,
І бачу Спасителя й Діву.
А сонце мене пестить довгими віями,
І повно в душі моїй співу!...

І чую душею, що тепле проміння –
Це тихий до мене зір Божий...
І летється з моєї душі Піснопіння
У ранок червневий погожий!...

1942, Холм.

МОЛИТВА

В розцвілім садку соловейкові співи,
В них мліють і місяць, і зорі,
З моєї ж душі летється Пісня до Діви,
Й несеться луною в просторі...

Почув соловейко моє Піснопіння, –
Й сипнув ще солодшії мрії, –
І в співі заслухалась нічка весіння,
Як ми з ним молились Марії!...

3.XI.1943, Холм.

СВЯТА СЛУЖБА В ЛІСІ

Так затишно в лісі, де я Службу Божу
З рясними слізьми відправляю.
І чую в душі своїй тишу погожу,
І пахощі Вишнього Раю...

Й додолу схиляю зболілі коліна
В Молитві при Божім Престолі:
"Нехай розцвітеться Свята Україна
У сяйві спокою та волі!"..

І слухають Службу задумані гори,
І моляться палко ялиці,
Й несеться моє Піснопіння в простори
До Бога й Святої Дівиці...

Й трояндою пишною тепла Надія
Пахуче цвіте в моїм серці,
І чується в ньому Пречиста Марія,
Як біла лебідка в озерці...

22.VIII.1944, Штрбське Плесо. Словаччина.

ГЛІЦІНЯ

У тузі звисли грона сині
Й сумують тихо враз зо мною:
Це сльози матерні й в гліцині
За Україною тужною!

І вдвох плетемо сум в віночки,
Й гліцині вішаєм як грона,
Й зідхання нижемо в разочки
Про рідний Край Йому до лона...

4.V.1947, Лозанна.

ТОБІ, УКРАЇНО

Тобі, Україно, віддав я всі сили,
Весь розум дозрілий й трудяще життя:
Твою тільки луку ці руки косили,
За Тебе одну довгий вік побиття, –
Душа вся і серце – самій лиш Тобі
І в щастя ясному, і в горі-журбі!

Зорею світила цілюща надія,
Що встанеш з омління велична й ясна:
Що в ризи вбереться всерадісна мрія
Мойого юнацького гордого сна, –
Й замаєш під небом могутнім орлом,
І левом до волі скакнеш напролом!

Тому то солодкі за Тебе удари,
Що ллються хлющами, як осінню злива:
Це вироки слухні правдивої кари,
Що Матінка наша вдова нещаслива, –
Бо видно, – ми всі негорливі сини,
Коли не здійснили свої юні сни!...

29.V.1948.

ЛЮБОВ

Я взяв своє серце малими руками,
Й віддано поклав Україні до ніг,
І юна любов розцвілася між нами,
І став я орати її переліг.

Й нікому вже більше не дав я любові,
Бо другого серця кохати не маю,
І вірним зостанусь, аж дошки соснові
Єдину любов мою спинять безкраю...

31.V.1948.

БЕЗОДНЯ

Дивлюся на море, – розбурхані хвилі,
І краю немає простору,
І разом збагнути цей безкрай невсилі,
Загадку величну й сувору...

Дивлюся на море, – ці водні громади
Складають Творцеві похвалу:
Моря й океани – Господні левади,
Й гряде по них Він он помалу...

Безкраї простори в безбережнім морі
Співають про Велич Господню,
А я, порошок в Його світотворі,
Силкуюсь збагнути безодню...

7.IX.1948, Нью-Йорк.

ВПЕРЕД!

Іди вперед сміливо, брате,
І не зважай на тучі й громи,
Хай все, в що вірив ти, розп'яте,
І сам ти валишся з утоми, –

Проте прямуй вперед завзято,
Не збоч ні вліво, ані вправо:
У прямоті найбільше свято,
У твердості найвища слава!

І не міняй свого прапора,
Бо Сонце вічно миле й красне, –
І буде путь твоя прозора,
Й зоря побіди ввік не згасне!

19.VII.1949.

У ПРАВДІ ЩАСТЯ

Борись за Правду, рагоборче,
І не зважай на клевети, –
В житті родюче тільки творче,
Що прагне Божої мети.

У Правді щастя жде безкрас,
Загибіль певна всьому злону:
Бджола лиш раз жало впускає,
І гине зараз же потому!

26. VII. 1949.

БЛАГОВІСНИК

Він провіщав, – лилася мова,
Як те джерельце лісове:
Наука стелиться Христова,
І все ясне, і все нове...

Малюнок пишний мого Краю,
І Віри нашої Святої, –
Запахло повівом розмаю
В солодкій тиші та в спокої.

А він у мріях мчиться далі,
У всіх на очах теплі сльози...
І тихо-тихо так на залі, –
Усім розквітли в серці рози...

22. V. 1955.

НАД СВІТОМ БОГ

Над світом Бог. Його Правиця
Всевадно й вічно всім керує,
І все живе йому кориться.
Й співає тихо Алилуя!..

Він наш Творець, наш Батько
милий,
Усіх до Себе закликає,
Дає усім цілющі сили
Й Своє Святе добро безкрає...

Його кругом в природі знати,
Повсюди все бринить про Бога:
Природа – Божі то Палати,
Краса Всевишнього Чертога!..

30. V. 1955.

В ОГНІ І БУРІ

І грім гримів, й огні палали,
І різали мечами землю,
Й впинались в неї, як стожала,
А я в страху душею внемлю...

Розгнівавсь Бог, і гнів палючий
В огні і бурі посилає,
Й тремтять ліси, безодні й кручі,
В страху живе все омліває...

Це Бог згадав про люд нечистий,
І всім нагадує про кару...
Рятуй же, Матінко Пречиста,
Пошли нам ласку в грізну Хмару!...

А я – самотній в морі човен,
І все гримить, і все гуркоче...

.....
О ні, – Бог завжди ласки повен,
І смерти грішника не хоче!..

10.II.1957.

КВІТИ

Люблю я серцем вонні Квіти,
Вони – Надія в Небеса,
Із Раю Горнього привіти,
Найвища Всесвіту Краса!

Квітки – то теплий усміх мами,
Солодкий спогад юних днів,
Що вічно стелиться за нами,
Як соловейків срібний спів...

Квітки – Молитва то Господня
Творцеві з Всесвіту грудей,
Це яра Пісня Великодня,
Яку виводить соловей!...

6.IV.1957.

ПРИРОДА

Природа – це Книга про Бога:
Приходь, розкривай і читай, –
Й засяє тобі повна змога
Пізнати Творця свого вкрай!..

Величний Господь у Природі,
Величний, як на Небесі, –
І навіть комашка пасоді
Бринить он у райській Красі!..

В Природі Дух дише, де хоче,
І всім надає творчих сил,
І родиться Слово Пророче
Із-під Його зоряних крил...

Природа – бездонна криниця
Плодючого Духа й знання!
Й повіки Творцева Десниця
Йй шиє все нове вбрання!..

27.VIII.1957.

ХМАРОНЬКА

По Небу он хмаронька мчиться,
За нею летить моя Мрія:
До Бога понеслась сестриця,
Там Він і Пречиста Марія!...

Візьми мене, сестро, до себе,
Полинем обоє до Бога:
Полинем у гості на Небо,
До Горнього Раю-Чертога!..

Розкажемо Богові жалі,
Всі наші зітхання – Марії...
Почує Господь всі печалі,
Почує Пречиста всі Мрії!...

Візьми ж мене, хмарко, на крила,
І разом летім в Високості:

Господь там і Матінка мила,
Снішімо до Рідних у гості!.

21.XII.1957.

СОНЕЧКО

Сипнуло сонечко проміння,
Й зродилась радість осяйна, –
Й запахла квітонька весіння,
Й душа всміхнулася, ясна!

Бо це Господь Свого Духа
Послав людині з Висоти,
Й заграла в серденьку отуха,
Й засяли іскри Красоти!...

7.VII.1958.

СВІТАЄ

Світає, і схід рожевіє...
Хвилина – все палахкотить...
І Дух Божий крилами віє,
І схід Ним трояндно горить...

І сонце-юнак впливає
Веселе, пахуче, ясне, –
І Дух Божий тихо злітає
Й любовно голубить мене!...

І сонечко землю цілує
І кличе до Бога весь світ,
Й пронеслось лунке Алилуя –
Творцеві мій ранній привіт!..

І сяють Небесні Палати,
Увесь схід в промінні горить, –
І хочеться жить-працювати,
І Бога всім серцем любити!..

7.V.1960.

ТА Ж ЧУДА СКРІЗЬ!..

Неправду кажеш, милий брате,
Що ніби чуд ніде немає:
Усе життя на них багате,
Багате й твориво безкрає!..

Поглянь навкруг – сама природа
На кожному кроці дива повна, –
Вона про чуда Божі Ода,
Про них Поема невимовна!...

Чудес не бачать людські очі,
На них бо земная запона,
В душі ж палке чуття пророче,
Подоби Божої корона!...

Я зрю духовними очима
Й на кожному кроці чуда бачу:
Вони Стіна та Незрушима
На нашу сліпоту ледачу!..

І чуда скрізь по всій природі,
В найменшій твориві їх повно,
Та очам земним бачить годі
Творцем посіяне любовно!..

А я душею ясно чую,
Про що в природі все говорить:

Все славить Тройцю Трисвятую,
Що й далі вічно чуда творить!..

І чуда скрізь, куди не гляну,
Коли дивлюсь душею в Бозі:
Довкілля – цятка Його Плянуну,
Й нема кінця Творцевій Змозі!..

3.IX.1960.

БОГ У ПРИРОДІ

Хто глибоко природу любить,
Хто чистим серцем її знає,
Той Господа в душі голубить,
Й Творця у Гімнах величає!

Творець бринить на кроці кожнім,
Господь витає скрізь в природі, –
В величнім Гімні переможнім
Його все хвалить в славній Оді!...

Куди не гляну – Бога бачу,
В дрібнім листочку Бога чую, –
Природа вся – Ікона зряча
Про Бога й Тройцю Трисвятую!

Господь в природі і в людині
Гарячим променем палає,
Й з душі моєї завжди й нині
Хвала Творцеві б'є безкрая!..

28.XII. 1960.

ЖОРЖИНИ

В садочку моєму жоржини,
Мов кров'ю облиті палають, –
Я слухаю їх безупину,
Бо тайну буття вони знають...

Палають жоржини Красною,
Яку їм Створитель дарує, –
Й живуть вони вкупі з Тобою
Й співають Тобі Алилуя!..

21.VII.1961.

ВЕСІННІ ГІМНИ

Співала пташка на калині
І все цвіло навкруг весною,
Луна стелилась по долині
Так ніби стрічкою ясною...

І місяць тихо лив проміння
На соловейка й на калину,
Й раділа ніченька весіння,
І слала Гімни Вверх без впину!..

25.XI.1961. Торонто.

ДЛЯ МЕНЕ СВІТ НЕ МАТЕР'ЯЛЬНИЙ

Для мене світ не матер'яльний,
Бо в кожному творі чую Бога,
І весь твір Божий – геніальний,
Свята підвалина Чертога!..

І всюди Божий Дух ширяє,
І все Святе й Святині повне,
Й Господнє твориво безкрає
Усе величне та любовне!..

25.XI.1961, Торонто.

Я КВІТИ ЛЮБЛЮ...

Я квіти люблю... Та їх мало,
І часто вони з колючками, –
Із пахом плыве труйне жало,
І тами в житті, їдкі тами...

Я квіти люблю... Та не маю
Ніколи всевічної рожі,
Ніколи не бачив розмаю:
Бур'ян всеїдкий та негожий...

Я квіти люблю... Та не чую
Ніколи надрайського в себе...
Й чекаю Одну лиш, – Святую
Лелію Всевічну із Неба...

3.I.1963.

КВІТИ Й БОГ

В садку моїм дрімають Рожі,
Й шепочуть воннії Лелії, –
І чути скрізь Дихання Божі,
В душі огнем горять Надії!..

Бо Квіти й Бог – Краса єдина,
І чути в них Дихання Вічне,
І з вонних Квітів тихо лине
Усе Святе і Тогобічне!..

5.III.1963.

І ПАХНЕ ВСЕ МЕНІ ВЕСНОЮ...

Пригріло сонечко – й сніг тане,
І легко дишеться мені,
Й на думку лине все кохане,
У серці спогади ясні!..

І чую, – Бог уже зо мною,
Й душа розкрилася моя, –
І пахне все мені весною,
Й до Раю мчусь на крилах я!..

І вмент стаю я орлокрилий,
І Пісня Господу бринить, –
І я все Вверх зо всеї сили,
І не спиняюся й на мить!..

15.III.1963.

СНІЖОК ЗІЙШОВ...

Сніжок зійшов, під ним травиця
Несміло знову зеленіє,
Й душа аж рветься помолиться,
І про Небесне тихо мріє...

Іде весна, і радість в серці
Цвіте гарячими Квітками,
І мов по гихому озерці
Пливе лебідонька без тами...

Й душа купається в спокої,
Бо дише вже весна надворі, –
І повна Радости Святої,
І грають Мрії неозорі...

24.III.1963.

ВОННІ КВІТИ

Буяють квіти в мене в хаті,
А в них Надзоряна Краса,
І ними всі чуття пройняті,
В душі і в серці – Небеса!...

У вонних квітах – Райським творі –
Дзюрчить небесний Фиміям,
Вони – як Мрії неозорі,
Як всенебесний Горній Храм!..

1.III.1965.

УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ У ДНІ МОГО СІМДЕСЯТП'ЯТИЛІТТЯ

Найбільше щастя: для Народу
Віддати все своє життя,
Покласти душу за Свободу,
Прийняти за нього й розп'яття!

Що тяжчий Хрест за Край свій Рідний,
Що більша за Народ свій жертва, –
Скоріше прийде час побідний,
Й не буде праця наша мертва.

Люби свій Край, як любиш Бога,
А свій Народ, як Матір Божу,
Тоді Голгота – в Рай дорога,
І терня станеться за рожу.

РЕЛІГІЙНА ПОЕЗІЯ

Післямова до видання: Твори. Том перший.

У нас нема релігійної поезії!

У нас нема таких поетів, щоб вони були глибоко пересякнені повною Вірою в Бога, як Батька й Творця Усесвіту, щоб були поєднані з Ним неподільно, щоб бути поєднані з Ним, як поєднаний син з рідним Батьком!

А людей релігійних у нас, українців, завжди багато, – ми ж релігійні від початку нашої історії! Наша ж історія народу неподільно пов'язана з Церквою його!

Так, людей релігійних у нас багато, а релігійної поезії зовсім нема. Окремі рідкі релігійні вірші деяких наших поетів не творять того, що зветься релігійною поезією.

Релігійний поет міцно пов'язаний зо своїм Господом, як Творцем і Опікуном Світу, пов'язаний з Ним повно й неподільно.

Релігійний поет на все дивиться очима Творця свого. Для нього весь Світ – величне й досконале твориво Його, а Опіка Божа над Світом ніколи не спинюється, як не спинюється і сам вічний Світотвір.

У релігійного поета перемагає над усім чуйна душа його, – вона все бачить чеснотним поглядом свого Творця. А серце його найчуйніше, – відгукується на кожен порух найменший.

І д е л о г і я релігійного поета – Святе Писання, вічна Євангелія Ісусова. Вона – головна основа його, вона та підвалина, на якій він будує твори, а вона – він сам.

У релігійної Людини плаче й тужить душа, – за Богом, за Раєм, за Досконалим, за Святим. Вона цього постійно прагне, як тіло прагне їжі та води. Повне задоволення душі в цьому прагненні – у Церкві Святій та в Писанні Святому. А поза Церквою хоч частинно- у релігійній поезії.

Релігійна поезія о к о р м л ю є нашу голодну й спрагнену душ у найсвятішим покримом, найчистішим питвом, – релігійною ідеологією.

Релігійна поезія навчає спрагнений р о з у м релігійної Людини найчистішого знання, бо знання, подиктованого Святим Писанням, подиктованого чистим Сумлінням, – Даром Духа Святого в Людині, оком Божої Правди в Людині.

Релігійна поезія гворить правдивий релігійний с в і т о г л я д. Дає повну змогу по-божому розуміти й пізнавати свос оточення та всю нашу Природу, а також увесь Світотвір, як досконалий Божий твір, який живе під повсякчасною Опікою Свого Досконалого Творця.

Релігійний світогляд – це світогляд і д е а л і с т и ч н и й. Він опертий на повній християнській науці, він визнає основними дви-гунами світу головні християнські Чесноти: Віру, Надію й Любов, але Віру, Надію й Любов реальні, поспійно здійснювані в житті, а не тільки уявні.

І тому з ідеалістичного щиро християнського погляду ми й пишемо все Святе та все освячене з великої початкової букви: Бог, Господь, Всевишній, Небо, Небеса, Рай, Ангол, Пророк, Апостол і т. ін., щоб уже цим звернути на це увагу читача, а не матеріялістично: бог, господь, всевишній, небо, небеса, рай, ангол, пророк і т. ін.

Релігійний поет не оминає й світогляду противного, – нечесного світогляду Д и я в о л а, що в Світі вічно сіє саме Зло. Це щоб віруючий міг ясно відділити Добро від Зла, бо таке розрізнення – найвищий, Соломонів розум, розум ідеалістичного світогляду. Бо в Світі стало Зла забагато.

Те, що сіє Диявол, це м а т е р і я л і с т и ч н и й світогляд. Для нього тільки бог, господь, небо, рай, ангол і т. ін., – з малої букви.

Для нього Світ повстав сам собою. Для нього нема Бога, а тому нема й сумління, нема й Віри, Надії та Любви. Нема й Душі, нема Правди Божої. Матеріяліст – людина безбожна, а тому бездушна, безсовісна й обманна.

Ідеалістичний чоловік – це Людина, а матеріялістичний – людина.

Ціль і завдання релігійного поета – допомогти Людині стати найближче до Бога, визнати Його своїм рідним Батьком, поєднатися з ним, – о б о ж и т и с я.

Б о о б о ж е н н я – найвища ціль людського життя на Землі!

Стародавні біблійні П р о р о к и – це були релігійні святі поети свого часу. І писали вони звичайно гебрейськими віршами, і невпинно накликали народ до Бога своєю огненною віршовою поезією. І це вони перші створили найкращу в Світі поезію, ще ніким і ніколи не перевершену.

Святі О т ц і й Учителі Церкви, – таксамо майже всі були й гарячими релігійними поетами, і писали полум'яні вірші грецькою мо-

вою, завжди релігійного змісту. Широкі кола читачів довгі віки навчалися християнського світогляду та чеснотного життя власне з цієї їхньої релігійної поезії.

Не перевершені в літературі й церковні п і с н е т в о р ц і. Один Святий Іван Дамаскин(673-777), найсильніший в світовій літературі поет, написав грецькими віршами 64 Канони, які, будиши введені до Православних Богослужб, зовсім змінили їх початковий характер. Канони Івана Дамаскина такі, як Великодній, Різдв'яний, Похоронний й ін., позосталися в нас і донині, і вони голосно й захопливо кличуть душу нашу до Неба, до Раю, до Чертогу, до Бога!...

Взагалі давня релігійна поезія, гебрійська й грецька, неперевершені в Світі й донині. Сам П с а л т и р – от уже більше 3000 літ вважається найпоетичнішою Книгою Світу, а написаний він в оригіналі – звучними гебрійськими віршами. На жаль тільки, у нас ця давня релігійна поезія – як гебрійська так і грецька – друкується прозаїчно, а до того й мало вивчена. І на неї – на найгарячішу в світовій літературі поезію – звичайно не звертається уваги.

Стара Україна XVII й XVIII-го віку, за західнім прикладом, кохалася в релігійних м і с т е р і я х. Багато українських письменників-духовних і світських – писали релігійні містерії, цебто поетичні твори, в яких дієвими особами являлися й Небожителі. Ці містерії виходили головню з Київської Могилянської Академії, і на них віки виховувались морально й релігійно цілі покоління і студентів, і широкого українського громадянства!

Цим першим томом своїх скромних творів ми відновляємо стару українську літературну традицію. Відновляємо й стародавню вікову традицію, що поезія – найперше релігійна, а Молитва – найбільша поезія.

Читачу, – коли в тебе в душі горить зоряно Б о ж и й Огонь, то релігійна поезія буде любя й зрозуміла тобі. Коли ж у душі твоїй холод осінній, коли Божа Любов вигасла в тебе, – ти не зрозумієш її, вона буде тобі чужою...

Релігійна поезія сприймається віруючою душею, а не матеріялістичним розумом!

Великі, святі завдання в релігійній поезії, – творити ідеалістичний християнський світогляд, і таке саме чеснотне життя.

Релігійна поезія – це міст до Раю, до Неба, до Бога!

6.VI.1957.

ЗМІСТ

<i>Ірина Назорна.</i> «І терня станеться за рожу».....	3
Моя Церква Українська.....	8
Стара легенда про чужину	10
Жертва Вечірня.....	11
Слово про Ігорів похід.....	11
Під Берестечком в дні криваві.....	11
Туми.....	20
Скитальник.....	30
Батурин.....	31
Прометей.....	39
Я ЗРЮ ДУХОВНИМИ ОЧИМА	
Бог у людині.....	41
Молитва.....	41
Пурпур заходу.....	42
Ударило громом.....	42
Свята служба в лісі.....	43
Гліциня.....	43
Тобі, Україно.....	44
Любов.....	44
Бездня.....	45
Вперед.....	45
У правді щастя.....	46
Благовісник.....	46
Над світом Бог.....	47
В огні і бурі.....	47
Квіти.....	48
і Природа.....	48
Хмаронька.....	49
Сонечко.....	50
Світає.....	50
Та ж чуда скрізь!.....	51
Бог у природі.....	52
Жоржини.....	53
Весінні гімни.....	53
Для мене світ не матер'яльний.....	54
Я квіти люблю... ..	54
Квіти й Бог.....	55
І пахне все мені весною... ..	55
Сніжок зійшов... ..	56
Вонні квіти.....	56
Українському народові у дні мого сімдесятп'ятиліття.....	57
Релігійна поезія.....	58

Літературно-художнє видання

Митрополит ІЛАРІОН (Огієнко І.)

ТВОЮ ТІЛЬКИ ЛУКУ ЦІ РУКИ КОСИЛИ

Твори

Упорядник *Інна Євгенівна Назорна*

Підписано до друку 03.01.2013
Формат 60x84/16 Папір офсетний Гарнітура Times New Roman
Друк офсетний Умови друк арк. 3.72
Наклад 500 Зам. 198 Ціна договірна

Підприємець Липсюк В. А.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи РВ № 30 від 08.04.2005 р.
33016, м. Рівне, вул. Шухевича, 18/89 Тел. 23-17-09

Віддруковано ФОП Липсюк В. А.
Св. ВОО № 735606 від 09.02.2001 р.
33016, м. Рівне, вул. Шухевича, 18/89 Тел. 23-17-09.

Митрополит Іларіон (Огієнко І.)

I – 431 Твою тільки луку ці руки косили. Твори. – Рівне, 2013. – 64 с.
ISBN 978-617-7058-00-6

У книзі представлено часточку досить об'ємного поетичного доробку знаменитого українського вченого, відомого державного та церковного діяча митрополита Іларіона (Івана Огієнка).

УДК 821.161.2
ББК 84 (4 Укр) 6

У серії «Бібліотечка Літературного музею Уласа Самчука в Рівному» вийшли такі книги:

- * **Літературний музей Уласа Самчука в Рівному.** Путівник. - Рівне, 2007. - 16 сторінок.
- ** **Неблудний син Великої Волни.** Спогади та матеріали про Уласа Самчука. - Рівне, 2008. - 108 сторінок.
- Число 1. **Інна Нагорна. У дні виняткового часу.** Просвітницько-духовна та культурна діяльність Уласа Самчука в рівненський період його життя і творчості (1941-1943 роки). - Рівне, 2008. - 56 сторінок.
- Число 2. **Антон Кучерук. На шляху Правди немає смерті.** Твори. - Рівне, 2008. - 56 сторінок.
- Число 3. **Олена Теліга. Вітрами й сонцем Бог мій шлях намітив.** Твори. - Рівне, 2009. - 72 сторінки.
- Число 4. **Ніл Хасевич. Найживіша галузь мистецтва.** Твори. - Рівне, 2009. - 60 сторінок.
- Число 5. **Олекса Стефанович. Похитнулися міри й виміри.** Твори. - Рівне, 2009. - 56 сторінок.
- Число 6. **Анатоль Демо-Довгопільський. Живе слово - рухом, звуком, барвою.** Твори. - Рівне, 2009. - 52 сторінки.
- Число 7. **Михайло Носаль. Волинські скарби - лікарські рослини.** Твори. - Рівне, 2009. - 60 сторінок.
- Число 8. **Олексій Сацюк. В тяжку родився ти годину.** Твори. - Рівне, 2010. - 68 сторінок.
- Число 9. **Інна Нагорна. Перевезена через скитання.** Розповідь про один музейний експонат (картину Федора Кричевського «Полтавський краєвид»). - Рівне, 2010. - 32 сторінки.
- Число 10. **Оксана Лятуринська. Гляньте у правічне батькове лице!** Твори. - Рівне, 2010. - 68 сторінок.
- Число 11. **Леонід Мосендз. Волинський рік.** Поема. - Рівне, 2010. - 68 сторінок.
- Число 12. **Авенір Коломиєць. Жити так, щоб не гасла жадоба краси...** Твори. - Рівне, 2010. - 72 сторінки.

- Число 13. **Антоніна Горохович. Багатшати душею.** Твори. - Рівне, 2011. - 56 сторінок.
- Число 14. **Галіна Журба. Зорі світ заповідають...** Повість. - Рівне, 2011. - 132 сторінки.
- Число 15. **Улас Самчук. Шумлять жорна.** Драма. - Рівне, 2012. - 60 сторінок.
- Число 16 **Юрій Горліс-Горський. Отаман Хмара.** Твори. - Рівне, 2012. - 64 сторінки.
- Число 17 **Харитя Кононенко. До нової роботи.** Статті та матеріали. - Рівне, 2012. - 48 сторінок.
- Число 18 **Антін Нивинський. Віки плвуть над Києвом.** Повість. - Рівне, 2012. - 168 сторінок.
- Число 19 **Олег Ольжич. Рінь.** Твори. - Рівне, 2012. - 60 сторінок.

